

Postprawda w dyskursach publicznych – słowo od Redaktorek

Problematyka, która została podjęta w tym tomie „*Studia de Cultura*”, ogniskuje się wokół – niezmiernie istotnego i ciągle jeszcze niezbadanego naukowo – zjawiska postprawdy w dyskursie publicznym.

Termin „postprawda” wciąż pozostaje niejednoznacznie rozumiany i różnie definiowany. Owa niedookreśloność wiąże się, być może, ze stosunkowo krótką obecnością pojęcia w dyskursie naukowym. Słowo użyte zostało po raz pierwszy w 1992 roku w artykule *A Government of Lies*, Steve’a Tesicha (Keyes 2017: XI), niemniej w zasadzie dopiero od 2016 r., kiedy to Oxford Dictionaries wybrał słowo „postprawda” słowem roku, zaczęto „mapować” jego pole semantyczne oraz nakreślać ramy jego oddziaływania na współczesne badania medioznawcze i kulturoznawcze.

Zgodnie z jedną z przyjętych definicji, postprawda to termin odnoszący się do okoliczności albo opisujący okoliczności, w których obiektywne fakty wywierają mniejszy wpływ na kształtowanie opinii publicznej niż emocje i osobiste przekonania (d’Ancona 2018: 14–15). To sytuacja niezwykle groźna dla społeczeństw demokratycznych, na co zwróciła uwagę m.in. Komisja Europejska (eur-lex.europa.eu). Wykorzystanie postprawdy łączy się bowiem z praktykami celowej manipulacji opinią publiczną (m.in. w okresie wyborów) na skalę dotąd niespotykaną.

Użytkownicy internetu, pozbawieni kompetencji krytycznej analizy przekazów medialnych, powielają „fałszywe informacje”, zwane przez niektórych „faktami medialnymi”, przyczyniając się w ten sposób do ich uwiarygodniania i dalszego reprodukcji jako postaw wiedzy na temat świata społecznego i politycznego.

Jak słusznie zauważył Anthony Giddens: „W coraz większym stopniu dzisiejsze media konstruują rzeczywistość, którą rzekomo mają tylko odzwierciedlać” (Giddens 2017: 17). Dlatego tak bardzo potrzebujemy rzetelnych debat i opracowań, budujących społeczne kompetencje krytyczne. Nie chodzi bowiem tylko o to, że coraz trudniej jest nam rozpoznać, kto mówi/pisze prawdę, a kto ją przeinacza. Skutkiem wojen informacyjnych jest przede wszystkim erozja zaufania i relacji społecznych oraz niezdolność do skutecznego i efektywnego reagowania na przemoc państwa wobec obywateli: dziennikarzy i dziennikarek (przypadek Rosji, Turcji czy morderstwo Jana Kuciaka na Słowacji) czy aktywistów i aktywistek broniących praw człowieka.

Na polskim gruncie naukowym, co warto odnotować, dyskusja nad zjawiskiem postprawdy pierwotnie ogniskowała się wokół jej relacji z kłamstwem i manipulacją oraz agresją (Pawełczyk, Jakubowski 2017; Palczewski 2017). Dopiero pogłębiane badania – obecne również w prezentowanym tomie – wskazują szerokie pole możliwych analiz i dociekań naukowych.

Mirosław Lakomy wprowadza nas w obszar rozważań nad celowością stosowania pojęcia „postprawda”, odnosząc je do dwóch nurtów filozofii: konserwatywnej i liberalno-kontraktualistycznej.

[4]

Podobne rozważania, łączące współczesne dyskursy naukowe z tradycją humanistyczną, prowadzi Agnieszka Jasińska w artykule poświęconym językowi politycznej manipulacji i jej konsekwencjach.

Elena Petrová i Marek Palczewski badają kategorię *fake newsa*, łącząc ją z apelem o rzetelną edukację medialną. Jej elementem powinna być, m.in., rekonstrukcja dynamiki dyskursów medialnych, czemu z pewnością przysłuży się praca Kamila Mazurka poświęcona hasztagom.

Tropem edukacji medialnej podąża Magdalena Stoch, opisując podstawowe punkty odniesienia dla krytycznej analiza przekazów medialnych w czasach postprawdy oraz formułując rekomendacje dla użytkowników sieci. Podobne wątki odnajdziemy w artykule Agnieszki Ogonowskiej na temat kompetencji audiowizualnych dzieci.

Tom zamykają trzy interesujące artykuły autorstwa Klaudii Cymanow-Sosin, Marcina Ciechanowskiego i Tomasza Podleńskiego; Moniki Bogacz i Marka Pieniżka, oraz Anny Ślósarz, które łączą teorię z krytycznymi analizami dyskursów medialnych. Otrzymujemy interdyscyplinarne studium zagadnienia, uwzględniające – co istotne – polskie konteksty medialne.

Mimo iż w erze postprawdy mamy do czynienia z delegitymizacją i erozją zaufania do instytucji odpowiedzialnych za „produkcję prawdy”: instytucji akademickich i eksperckich, mamy nadzieję, że niniejszy tom zyska Państwa uznanie i będzie stanowił punkt wyjścia dla dalszych debat i badań naukowych.

Agnieszka Ogonowska
Magdalena Stoch
Agnieszka Walecka-Rynduch

Bibliografia

- d'Ancona Matthew. 2018. Postprawda. M. Sutowski (przeł.). Warszawa.
- Giddens Anthony. 2017. Przekrój nr 2.
- eur-lex.europa.eu, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów Zwalczenie dezinformacji w internecie: podejście europejskie*,
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52018DC0236> [dostęp: 15.02.2019].
- Keyes Ralph. 2017. Czas postprawdy. Nieszczerość i oszustwa w codziennym życiu. P. Tomanek (przeł.). Warszawa.
- „Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów Zwalczenie dezinformacji w internecie: podejście europejskie”, <https://>
- Palczewski Marek. 2017. „Postprawda – co to jest?”. <http://sdp.pl/felietony/14297,postprawda-co-to-jest-,1497430864> [dostęp: 02.06.2018].
- Pawełczyk Piotr, Jakubowski Jakub. 2017. „Postprawda i nowe media. Czy potrzebujemy postprawdy?” *Środkowoeuropejskie Studia Polityczne* nr 1.